

MOKOMOJI MEDŽIAGA

Idėjos ugdymui:

kaip atskleisti medijų raštingumo
ir nacionalinio saugumo temas

Pradinio, pagrindinio ir vidurinio
ugdymo mokytojams

Ugdymo plėtotės centras, 2018

MOKOMOJI MEDŽIAGA

Idėjos ugdymui: kaip atskleisti medijų raštingumo ir nacionalinio saugumo temas

(Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo
mokytojams)

Sudarė:

Salomėja Bitlieriūtė, Ugdymo plėtotės centras
dr. Daiva Penkauskienė, Šiuolaikinių didaktikų centras

Ugdymo plėtotės centras, 2018

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-8246-00-1 (Internetinis)

© Ugdymo plėtotės centras, 2018

Idėjų autoriai:

Renata Kondratavičienė, Julita Jodko (Vilniaus kolegija), Jelena Ivanova (Vilniaus „Svajos“ darželis-mokykla), Lina Krikštaponienė (Ukmergės r. Taujėnų gimnazija), Daiva Markauskienė (Elektrėnų savivaldybės Kietaviškių pagrindinė mokykla), Audronė Misiūnaitė (Vilniaus „Šaltinio“ pagrindinė mokykla), Virginija Pinaitienė (Jurbarko Naujamiesčio pagrindinė mokykla, Girdžių skyrius), Vidmanta Rušėnienė (Vilniaus Antano Vienuolio progimnazija), Lina Šliaupienė, Asta Keturakienė (Joniškio r. Skaistgirio gimnazija), Audronė Sindriūnienė, Birutė Simelienė, Inga Sapažinskienė, Ilona Kelpšienė, Daiva Jucevičienė (Šiaulių Salduvės progimnazija), Loreta Škėlienė (Šiaulių „Rasos“ progimnazija), Ingrida Račickienė (Raseinių r. Betygalos Maironio gimnazija), Rima Kriščiūnienė, Birutė Aleliūnienė (Panevėžio Senvagės progimnazija), Alma Jocienė (Šiaulių „Saulės“ pradinė mokykla), Greta Bagušinskienė (Šiaulių „Rasos“ progimnazija), Vilma Narkienė, Ingrida Norkienė, Ligita Kazlauskienė, Biruta Zubrickienė (Klaipėdos Prano Mašoto progimnazija), Indrė Raudonė (Klaipėdos r. Endriejavo pagrindinė mokykla), Gitana Pušinskienė, Kristina Puzienė, Ieva Bružaitė, Audrutė Aidukaitė, Edita Liutkuvienė, Nerija Sadauskienė, Lina Kumpikevičienė, Ingrida Kumpikevičienė, Giedrė Varanavičienė (Klaipėdos „Gilijos“ pradinė mokykla), Danguolė Petrauskienė (Palangos Vlado Jurgučio pagrindinė mokykla), Violeta Gricenkienė, Vilma Dveržeckienė (Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija), Irina Boris (Klaipėdos „Gabijos“ progimnazija), Eglė Laumenienė (Klaipėdos „Santarvės“ progimnazija), Rima Laiho, Larisa Ignatjeva (Klaipėdos Andrėjaus Rubliovo pagrindinė mokykla), Danguolė Virbašienė (Klaipėdos „Varpelio“ darželis-mokykla), Lina Jazbutienė (Klaipėdos „Vyturio“ progimnazija), Marina Zakrasina (Klaipėdos „Pajūrio“ progimnazija), Justina Dainovska-Grienenberger (Vilniaus „Gijos“ jaunimo mokykla), Česlav Paškevič (Vilniaus Salininkų gimnazija), Dalia Gaurytė (Vilniaus Grigiškių gimnazija), Joana Čereškienė (Vilniaus Juzefo Ignacijaus Kraševskio gimnazija), Olga Plockij (Vilniaus „Vilnies“ pagrindinė mokykla), Rasa Peleckienė (Elektrėnų savivaldybės Vievio gimnazija), Birutė Strazdauskaitė (Vilniaus geležinkelio transporto ir verslo paslaugų mokykla), Rimanta Kairaitytė (Vilniaus Radvilų gimnazija), Rita Podoliankienė (Klaipėdos „Žemynos“ gimnazija), Svetlana Samoiliuk (Klaipėdos „Aitvaro“ gimnazija), Laura Inčerauskaitė (Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazija).

Turinys

Įvadas	5
1. Kaip medijos gali padėti ugdyti mokinių vertybes? (3–4 kl.)	7
2. Ar mokame atpažinti smurtą vaikiškuose animaciniuose filmuose? (4 kl.)	11
3. Mano vytis ir trispalvė (1 kl.)	13
4. Tikri ir netikri faktai mano miesto (miestelio), kaimo istorijoje (3–4 kl.) ...	15
5. Kodėl reikalingos ginkluotosios pajėgos? (3–4 kl.)	17
6. Lietuvoje gyventi gera (3–4 kl.)	19
7. Kas yra valstybės siena? (3–4 kl.)	21
8. Ar aš saugus? Pavojingų situacijų atpažinimas? (3–4 kl.)	24
9. Tikra ir netikra pasakose (2 kl.)	26
10. Ar mes pažįstame Lietuvoje gyvenančias tautas? (2 kl.)	29
11. Asmens saugumas. Kaip pasakyti „ne“? (3–4 kl.)	31
12. Iš kur sužinome naujienas? (3–4 kl.)	33
13. Kaip atpažinti klaidinančią informaciją? (7–8 kl.)	35
14. Netikros naujienos statistiniuose duomenyse? (9–10 (I–II gimnazijos) kl.)	38
15. Kur dėsime vyšnaitę? Medijų teksto (naujienos) kūrimas (9–10 (I–II gimnazijos) kl.)	40
16. Terorizmas – grėsmė nacionaliniam saugumui (IV gimnazijos kl.)	42
17. Manipuliacijos medijose: uodega vizgina šunį (III–IV gimnazijos kl.)	44
18. Ar mano asmens duomenų paviešinimas gali turėti įtakos nacionaliniam saugumui? (9– (I–II gimnazijos) kl.)	46
19. Partizaninio karo reikšmė. Ar išlieka grėsmė valstybingumui? (10 (II gimnazijos) kl.)	48
20. Ką man reiškia pilietiškumas? (9 (I gimnazijos) kl.)	50

Įvadas

Mokomoji medžiaga parengta, remiantis mokytojų, 2018 m. dalyvavusių seminauose „Medijos ir nacionalinis saugumas: iššūkiai ir galimybės“, pasiūlymais ir idėjomis, kaip galima ugdymo procese integruoti aktualias medijų raštingumo ir nacionalinio saugumo temas. Pasiūlymų teikė mokytojai, dirbantys pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopose.

Šios mokomosios medžiagos paskirtis – parodyti mokytojui galimybes ir būdus, kaip aktualią šiuolaikinę tematiką galima integruoti į formalųjį ir neformalųjį ugdymo turinį. Čia nėra detalios aprašytos mokomosios veiklos. Tai tik bendresnio pobūdžio ugdomųjų veiklų aprašymai, leidžiantys mokytojams patiems kūrybiškai plėtoti temas, atsižvelgiant į mokinių ir (ar) savo asmenines ir profesines galimybes. Kiekviena veikla turi savo aiškią struktūrą: trumpą veiklos ar sprendžiamos problemos paaiškinimą, konteksto įvadą, tikslinę grupę, siūlomus metodus, aktualias ir aktyvias nuorodas, įvertinimo ir įsivertinimo galimybes bei, prireikus, dalomąją medžiagą.

Medijų raštingumo samprata apima ne tik gebėjimą susirasti, atsirinkti ir pačiam kurti bei viešinti reikalingą informaciją, bet ir ją kritiškai vertinti, atpažįstant melagingas žinutes ar tendencingai pateiktą informaciją. Kritinis informacijos vertinimas – svarbi pilietiškumo ugdymo sritis, kai nuo piliečių gebėjimų suvokti informacijos pateikimo tikslus, atpažinti melagingą informaciją, viešosios nuomonės formavimo instrumentus ir būdus gali priklausyti valstybės saugumas ar net išlikimas.

Šioje mokomojoje medžiagoje siekta atskleisti nacionalinio saugumo ir medijų raštingumo tarpusavio ryšį įvairiuose mokinio aplinkai artimuose kontekstuose, tokiuose kaip vaiko gyvenimas virtualiose ir realiose aplinkose: mokykloje, bendruomenėje, pereinant prie valstybės nacionalinio saugumo situacijų ir jį užtikrinančių priemonių pažinimo. Mokytojai pasiūlė veiklų, skirtų netikroms naujienoms, negatyviems medijų reiškiniams atpažinti, taip pat jiems svarbi pasirodė tema, skirta medijų tekstui kurti. Šios temos pristatomos visose ugdymo pakopose.

Nacionalinio saugumo paskirtis Lietuvoje yra saugoti valstybingumą, teritorinį vientisumą ir konstitucinę santvarką bei ginti šalį nuo įvairių grėsmių tiek šalies viduje, tiek ir už jos ribų. Tad dalis veiklų tiek pamokoje, tiek po pamokų yra skir-

tos pristatyti ir aktualizuoti nacionalinio saugumo grėsmes bei priemones joms pašalinti. Daugiausia dėmesio mokytojai skyrė valstybės suvereniteto išsaugojimo tematikai, vertybių krizei, atskirties pažinimo ir mažinimo, terorizmo, emigracijos, piliečio prievolės ginti savo šalį temoms.

Daugumos veiklų metu medijų ir nacionalinio saugumo problematika aptariama integruotai, remiantis kritinio mąstymo ugdymo metodika. Šios metodikos pagrindą sudaro paties mokinio įsitraukimas į tokias kritinio mąstymo ugdymo pakopas kaip sužadėjimas ir įsitraukimas, prasmės suvokimas ir apmąstymas (refleksija).

Mokytojų idėjas parengė ir pateikė Ugdymo plėtotės centras kartu su Šiuolaikinių didaktikų centru.

Dėkojame Saugesnio interneto ambasadorėms mokytojoms Ritai Adomonienei (Vilniaus Gabijos gimnazija), Daivai Kačinskienei (Klaipėdos r. Agluonėnų pagrindinė mokykla), Ritai Nemanienei ir Nijolei Bružaitėi (Šiaulių „Romuvos“ progimnazija) ir jų kuratorei dr. Natalijai Ignatovai (Švietimo informacinių technologijų centras), pasidalijusioms su mokytojais savo patirtimi.

Sudarytojos
Salomėja Bitlieriūtė ir
dr. Daiva Penkauskienė

Kaip medijos gali padėti ugdyti mokinių vertybes?

Trumpas aprašymas: vertybių krizė – viena iš grėsmių valstybei, įvardyta Nacionalinio saugumo strategijoje, priimtoje 2017 m. Šioje strategijoje nurodyta, kad nepagarba prigimtinėms žmogaus teisėms, krikščioniškųjų vertybių, šeimos instituto, liberalios demokratijos ir pliuralistinės visuomenės nuvertinimas, antihumaniškų, žmogaus gyvybės vertę menkinančių ar neigiančių, kurstančių rasinę, tautinę ar religinę nesantaiką, propaguojančių ar pateisinančių smurtą, prievartą ir genocidą teorijų, religinių doktrinų ir ideologijų plitimas kelia grėsmę Lietuvos valstybei (prieiga per internetą: <https://goo.gl/T7Xn37>, 2018-12-04).

Informacinių technologijų kaip techninės prigimties šiuolaikinių komunikacijos kanalų (medijų), panaudojimas ugdymo procese gali žymiai palengvinti mokytojo užduotį stiprinant ir puoselėjant mokinių vertybines nuostatas, todėl šia mokymą veikla siekiama atskleisti, kaip šių medijų panaudojimas gali padėti ugdyti mokinių vertybes: atsakingumą, sąžiningumą, nuoširdumą, pagarbą, pakantumą bei norą tobulėti ir mokytis.

Rekomendacijos mokytojui: veiklos turi būti vykdomos sistemingai su mokytojo išankstiniu pasirengimu naudoti ugdomasias informacinių technologijų priemones (programėlės, virtualiosios mokymosi aplinkos, edukaciniai žaidimai, skaitmeninės mokymosi priemonės).

Tikslas ir uždaviniai: stiprinti mokinių vertybines nuostatas, panaudojant informacines technologijas.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Etika	Tęstinė veikla pamokose: žaidimas ir įtvirtinimas (2 etikos pamokos), veiklos, panaudojant informacines technologijas (visų dalykų pamokos)	Viena pamoka per savaitę (ne mažiau kaip tris mėnesius)	3–4 kl.

Ištekliai: Du lipnūs lapeliai kiekvienam mokiniui, klasės lenta, multimedija ar išmanioji lenta, ugdomosios informacinių technologijų priemonės.

Veiklos.

1 veikla. Minčių lietus.

Etikos pamokoje mokinių prašoma įvardyti, kas jiems gyvenime svarbiausia. Jų atsakymai surašomi lentoje. Tokiu būdu išryškėja vaikų vertybių paveikslas.

2 veikla. „Perku vertybę“.

Mokiniams išdalijama po du lipnius lapelius ir prašoma iš lentoje esančio vertybių paveikslo „nuspirti vieną vertybę“, kurios suma – iki 100 eurų, ir užrašyti jos kainą pirmajame lapelyje, o likusią sumą – kitame lapelyje. Žaidimo pabaigoje mokiniai pasako, kokią vertybę išsirinko ir kokią pasiūlė kainą. Šioje veikloje išgryninamos klasės mokinių vertybės. Jei išgryninamos ne tos vertybės, kurių buvo tikėtasi, įgyvendinama 3 veikla.

3 veikla. Naudojant informacines technologijas ugdomos vertybės. Priedas Nr. 1. Rekomendacijos, kaip ugdyti mokinių vertybes visose pamokose.

Įtvirtinimas (etikos pamoka).

Mokiniams vėl pasiūloma pakartoti žaidimą „Perku vertybę“. Palyginami mokinių pasirinkimai iš vertybių paveikslo ir aptariami tų pasirinkimų motyvai.

Vertinimas. Mokiniai gali būti vertinami už priede Nr. 1 siūlomų užduočių atlikimą.

Priedas Nr. 1.

Rekomendacijos, kaip ugdyti mokinių vertybes visose pamokose

Atsakingumas gali būti ugdomas kiekvienoje pamokoje:

- rengdami grupėse kompiuterinius pristatymus, tekstus ar piešinius ir pasiskirstydami vaidmenimis mokiniai atsakingi vienas už kitą, mat kitaip nebūtų atliktas bendras darbas;
- atliekant interaktyvias grupines užduotis virtualiojoje mokymosi aplinkoje;
- teisėtas audiovizualinių kūrinių, kompiuterio žaidimų programų, kompiuterinių programų, elektroninių knygų siuntimas internetu ir jų naudojimas;

- laikantis naudojimosi interaktyviaja lenta, kompiuteriu ar išmaniuoju telefonu taisyklių;
- dirbant su skaitmeninėmis mokymo(si) priemonėmis, norint pereiti į aukštesnį lygį, privaloma atsakingai atlikti paskirtas užduotis.

Sąžiningumas ugdomas:

- laikantis susitarimo, kad interaktyviaja lenta, kompiuteriu ar išmaniaisiais telefonais naudojama tiek laiko, kiek sutarta;
- dirbant su skaitmeninėmis mokymo(si) priemonėmis kartu su klasės draugais neįmanomi apgaulės elementai, privalu sąžiningai laikytis žaidimo taisyklių;
- kurdami ir viešindami skaitmeninį turinį internete, mokiniai sąžiningai nurodo autorystę, nepriiimdami svetimų kūrinių kaip savų;
- mokymasis iš skaitmeninių vadovėlių virtualiosiose mokymosi aplinkose ugdo mokinių sąžiningumą, nes mokytojas mato, ar mokinys yra perskaitęs paskirtą mokymosi medžiagą. Ar mokinys atlieka interaktyviasias užduotis ir perskaito mokytojo nurodytą medžiagą iš skaitmeninių vadovėlių iki paskirtos datos yra jo paties sąžinės reikalas.

Pagarba ir pakantumas kitiems vaikams ugdomas:

- padedant draugui, jei nesiseka išmokti atidaryti skaitmeninę mokymo(si) priemonę, įgyti daugiau žinių;
- etiškai komentuojant kitų darbus, publikuotus internetinėje erdvėje;
- pagarba tėvynei, draugui ugdoma aptariant mokinių parengtus kompiuterinius darbus apie draugystę, tėvynę edukacinės veiklos „Emocinis intelektas“ metu;
- dalyvavimas viktorinose ugdo pakantumą klasės draugams, kurie ne visada teisingai suformuluoja klausimus;
- programuojant edukacinį žaidimą „ScottieGo“, mokytojo pagarbūs elgesys su mokiniais ar mokinių pakantumas klasės draugams yra būtinas, antraip tas žaidimas neteiks naudos ugdytiniui;
- mokiniai virtualiosios kelionės į tėvų darbovietes metu skatinami gerbti žmonių darbą. Tai leidžia sužavėti mokinius mokslu ir šiuolaikinių technologijų nauda žmonijai.

Siekis tobulėti ir nuolat mokytis ugdomas:

- kai mokytojai savo kurtas veiklas (ryto mankštą, datos pažinimą, kalendorių) rodo naudodami interaktyviąją lentą, kompiuterius ar mobiliuosius

įrenginius. Naujų skaitmeninių mokymo(si) priemonių išbandymas skatina tobulėti, kai mokinys gali ateiti pas mokytoją ir paprašyti pagalbos, kaip naudotis viena ar kita skaitmenine mokomąja programa ar žaidimu;

- parašytų ir iliustruotų kompiuterinių pristatymų, rašinių, sveikinimų aptarimas taip pat skatina mokinius nuolat mokytis;
- užduotys, kuriose yra integruoti garso ir vaizdo įrašai, sprendimas virtualiojoje aplinkoje motyvuoja mokinius;
- mokiniai geriau supranta perteikiamą kūrinio turinį, kai mokytoja raiškiai su intonacija skaito knygą, pavyzdžiui, „Mažąjį princą“, ar mokiniai klausosi šio kūrinio garso įrašo, žiūri vaizdo įrašą;
- „ClassDojo“ aplinkoje klasės ir atskirų mokinių pasiekimai matomi grafiškai. Mokytojas labai lengvai gali duomenis išsiųsti tėvams elektroniniu paštu. Naudojant šią programą mokiniams suteikiamas realaus laiko grįžtamasis ryšys, kuris skatina mokinį tobulėti.

Medžiaga parengta, remiantis Renatos Kondratavičienės, Vilniaus kolegijos Pedagogikos fakulteto lektorės, VDU švietimo akademijos doktorantės, atlikto kokybinio tyrimo „Pradinių klasių mokinių vertybinių nuostatų ugdymas naudojant informacines komunikacines technologijas“ duomenimis (rengiama publikuoti).

Ar mokame atpažinti smurtą vaikiškuose animaciniuose filmuose?

Trumpas aprašymas: svarbiausias nacionalinio saugumo objektas – tai, ką Lietuva saugo ir gina, t. y. žmogaus ir piliečio teisės, laisvės ir asmens saugumas, o įvairių formų smurtas prieš asmenį yra vienas dažniausiai pasitaikančių žmogaus ir piliečio teisių pažeidimų. Tad mokytojai, ugdydami supratimą apie nacionalinį saugumą ir jo paskirtį, turi siekti, kad visi vaikai suprastų, jog kiekvieno piliečio saugumas yra susijęs ir su valstybės saugumu. Ypač svarbu ugdyti vaikų kritinį mąstymą, vertinant populiarių animacinių filmų veikėjų elgesį šiuo aspektu ir skatinti daryti išvadas apie netoleruotino smurtinio elgesio pasekmes aukai, smurtautojui ir aplinkiniams žmonėms ir valstybei bei valstybės numatytas teises pasekmes ginant savo piliečius. Audiovizualinė medija – labai paveikus instrumentas, skatinantis vaikų vaizduotę, todėl mokytojai turėtų daugiau dėmesio skirti jos svarbai ugdant mokinių vertybines nuostatas. Rekomenduojama mokytojui, ruošiantis veikloms, iš anksto pasirinkti reikiamas animacinių filmų ištraukas.

Tikslas ir uždaviniai: kritiškai įvertinti populiarių animacinių filmų veikėjų ir aptarti netoleruotino elgesio pasekmes kasdieniame realiame gyvenime.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Klasės valandėlė	Animacinių filmų ištraukų peržiūra; darbas grupėse, diskusija	45 min.	4 kl.

Ištekliai: multimedija ir vienas arba du vaikiški animaciniai filmai.

Veiklos.

1 veikla. Populiarių vaikiškų animacinių filmų ištraukų peržiūra. Galima rinktis iš tokių filmų kaip „Tomis ir Džeris“, „Drakonų kova“, „Vėžliukai Nindžės“, „Na, palauk“ ir kt., kuriuose yra arba galima išvelgti smurto, neapykantos kurstymo fragmentų (15 min.).

2 veikla. Vaikų grupėse (4–5 vaikai) prašoma nustatyti neigiamus 1–2 animacinių filmų veikėjus ir lape užrašyti ryškiausias pastebėtus jų neigiamus bruožus bei paaiškinti savo pasirinkimą (10 min.).

3 veikla. Savo pasirinktų veikėjų neigiamų bruožų lape vaikai sugalvoja ir užrašo taisyklę, kurios turėtų laikytis neigiamas veikėjas, norėdamas tapti geresnis (5 min.)

4 veikla. Mokinių pasisakymai. „Ar neigiami animacinių filmų veikėjai galėtų taip elgtis kasdieniame gyvenime?“. „Ką aš jiems patarčiau?“ (10 min.).

5 veikla. Apibendrinimas. Mokytojas paaiškina, kad nors kai kuriuose filmuose yra daug smurto ir kitų neapykantos formų, realiame gyvenime tai netoleruotina, todėl vaikams nereikėtų sekti tokių filmų neigiamų veikėjų pavyzdžiu. Taip pat mokytojas nurodo, kad smurtautojai gali patirti įstatymų numatytas pasekmes už įvairių rūšių smurtą, o Lietuvos gyventojus, nukentėjusius nuo smurto, gina ir įstatymas, ir valstybė (5 min.).

Vertinimas. Mokinius galima vertinti už sugalvotas taisykles ir pasisakymus.

Mano vytiš ir trispalvė

Trumpas aprašymas: Lietuvos valstybės nepriklausomybė nėra tik įrašas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Tam, kad Lietuva išsaugotų savo suverenitetą, yra numatyta įvairiausių priemonių, užtikrinančių jos išorinį ir vidinį saugumą. Tad Lietuvos nepriklausomybė yra vienas iš pagrindinių nacionalinio saugumo objektų, kurį saugo tiek Lietuvos kariuomenė, kitos institucijos, tiek piliečiai ir jų organizacijos. Šioje pamokoje vaikai ne tik išsiaiškina valstybės simbolių prasmę, bet ir supranta, kad simboliai atskleidžia istorinį valstybės kelią suvereniteto link, bei susipažins su Lietuvos kariuomene ir jos svarba valstybei.

Rekomenduojama pamoką vesti lapkričio 23-įją, Lietuvos kariuomenės dieną.

Tikslas ir uždaviniai: supažindinti mokinius su Lietuvos valstybės simboliais, jų svarba valstybei ir būdais, kuriais saugoma ir ginama Lietuvos nepriklausomybė.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Lietuvių k.	Pamoka: videofilmo peržiūra, pokalbis apie Lietuvą, eilėraščio skaitymas ir aptarimas	1 pamoka	1 kl.

Ištekliai: multimedija ir videofilmas „Valstybė ir aš“ (prieiga per internetą: <https://goo.gl/qASpT>, 2018-11-28), spalvotas popierius trispalvei, žirklys, klėjai, raižčių iškarpos.

Veiklos.

1 veikla. Vaikai žiūri videofilmą (5 min.).

2 veikla. Po videofilmo peržiūros vaikai atsako į mokytojo pateiktus klausimus (10 min.):

- Kokius pastebėjote Lietuvos simbolius?
- Kodėl kariai gina Lietuvos valstybę nuo seniausių laikų?
- Kokia pagrindinė kario užduotis?
- Ką kariai veikia taikos metu?

3 veikla. Eilėraščio „Mano vytis ir trispalvė“ skaitymas ir įtvirtinimas atliekant užduotis (15 min.):

- sudėti iš raidžių žodžius: Lietuva, vytis, herbas, tėvynė;
- pasidaryti vėliavėlę.

4 veikla. Klausimai refleksijai:

- Kodėl Lietuva yra svarbi?
- Kodėl reikia saugoti Lietuvą?

Vertinimas. Mokinius galima vertinti už raiškų eilėraščio skaitymą, teisingus atsakymus ir atliktas užduotis 2-oje, 3-ioje ir 4-oje veikloje.

Dalomoji medžiaga: Vytė Nemunėlis. „Mano vytis ir trispalvė“. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/Uhw9Ro>.

Tikri ir netikri faktai mano miesto (miestelio), kaimo istorijoje

Trumpas aprašymas: iškraipyta, klaidinanti ar tiesiog netiksli informacija, dar kitaip vadinama *fake news*, jau tapo gyvenimo kasdienybe, tačiau ar visi tikrai mokame atpažinti tikrus ar netikrus faktus žiniasklaidoje, viešuose pasisakymuose, kultūros pavelde? Šia mokomąja veikla siūloma mokytojams stiprinti mokinių kritinio mąstymo gebėjimus, ištiriant pateiktos informacijos atitiktį realiems faktams ir gautos informacijos įvertinimą, analizuojant savo gyvenamosios vietovės istorinę legendą.

Tikslas ir uždaviniai: ugdyti mokinių kritinio mąstymo gebėjimus, analizuojant gyvenamosios vietovės legendą ir skatinti domėtis savo gyvenamosios vietovės istorija.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Lietuvių k., pasaulio pažinimas	Integruotos pamokos, popamokinė veikla	4 pamokos	3–4 kl.

Ištekliai:

Veiklos.

1 veikla. Mokiniai skaito ir nagrinėja vieną pasirinktą ar mokytojo pasiūlytą savo gyvenamosios vietovės legendą (1 pamoka):

- ją perskaito ir išrenka ne mažiau kaip tris legendoje minimus faktus ir aptaria savo pasirinkimo motyvus;
- tuos faktus pasižymi savo sąsiuvinyje.

2 veikla. Mokiniai skatinami patikrinti pasižymėtus faktus vadovėliuose, istorinėje vaikų literatūroje, žiniasklaidoje; apklausiant šeimos narius, draugus, mo-

kytojus ir pamokoje pristatyti savo tyrimo išvadas, ar legendoje minimi faktai atitinka jų surastą informaciją, ir aptarti tai su mokytoju.

3 veikla. Savo įžvalgas mokiniai pristato klasėje, nustatydami, ar legendoje pateikti faktai atitinka jų tyrimo išvadas.

4 veikla. Kartu su savo mokytoju, mokyklos kraštotyros būrelio vadovu ar gidu vaikai apsilanko legendoje minimose vietose ir papildo savo turimą informaciją apie jas.

5 veikla. Vaikai kuria teisingais faktais paremtą legendą ir aptaria, kodėl yra pavojinga tikėti nepatikrinta informacija.

Vertinimas. Mokiniai galimi vertinti už faktų ir informacijos atrinkimą ir kritinį jos vertinimą; už tikrais faktais paremtos legendos kūrimą.

Kodėl reikalingos ginkluotosios pajėgos?

Trumpas aprašymas: šalies gynyba suprantama kaip visų šalies gyventojų visuotinis ir besąlygiškas pasipriešinimas okupantui visais būdais, kurių nedraudžia tarptautinės normos. Karinės gynybos pagrindas – Lietuvos ginkluotosios pajėgos, kurias sudaro visos Lietuvos kariuomenės rūšys – Lietuvos kariuomenė

ir ginkluotos gynybos nuo agresijos metu priskirtos kitos ginkluotosios pajėgos: Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Viešojo saugumo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, koviniai Lietuvos šaulių sąjungos būriai, taip pat kiti koviniai piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetai, pavaldūs ginkluotųjų pajėgų vadovybei.

Šia integruoto ugdymo veikla siekiama supažindinti mokinius su Lietuvos ginkluotosiomis pajėgomis, jų funkcijomis ir ugdyti kritinį mąstymą tikrinant ir įvertinant turimą informaciją apie jas bei formuoti pozityvias nuostatas, tokiu būdu prisidedant prie Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo. Rekomenduojama mokytojui iš anksto suderinti vizitus į karinius dalinius ar kitas šalies ginkluotųjų pajėgų institucijas.

Tikslas ir uždaviniai: stiprinti mokinių pozityvias nuostatas Lietuvos ginkluotųjų pajėgų atžvilgiu ir ugdyti gebėjimą kritiškai vertinti informaciją.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Etika	Integruotas ugdymas: etikos pamokos, edukacinė išvyka, kita veikla po pamokų	2 pamokos ir veiklos po pamokų nuo 2 iki 8 val.	3–4 kl. arba 5–6 kl.

Ištekliai: multimedija su kompiuteriu videofilmui peržiūrėti, popierius, pieštukai, plastilinas, modilinas, medinė dėlionė „Lietuva“.

Veiklos.

1 veikla po pamokų. Mokiniai grupėse (3–4 mokiniai) renka informaciją apie jų gyvenamojoje vietovėje esančiame kariniame dalinyje dirbančių žmonių profesijas. Kiekviena grupė susipažįsta su trimis skirtingomis karių profesijomis.

Mokiniai informacijos ieško internete, spaudoje, apklausia aplinkinius žmones ar šeimos narius (2 val.).

2 veikla pamokoje. Surinktą informaciją aptaria ir įvertina grupėje ir pradeda pildyti lentelę, esančią priede Nr. 1 (45 min.).

3 veikla po pamokų. Mokiniai su mokytoju vyksta į artimiausią karinį dalinį, kur susitinka su kariais, kurie vaikams plačiau papasakoja apie savo tarnybą kariuomenėje. Kariniame dalinyje vaikai pagal galimybes susipažįsta su kario apranga, atributika, kovine technika, išbando rikiuotę arba žygiavimą lauke (nuo 2 val.).

4 veikla pamokoje. Po veiklų kariniame dalinyje mokiniai klasėje pabaigia pildyti lentelę (priedas Nr. 1) ir pristato savo grupės atliktą tyrimą pagal lentelėje pateiktus klausimus. Pamokoje mokiniai žiūri videofilmą „Valstybė ir aš“ (prieiga per internetą: <https://goo.gl/qASPtT>, 2018-11-28) ir remdamiesi savo patirtimi kariuomenės dalinyje pateikia atsakymus į klausimą, kam reikalinga Lietuvos kariuomenė.

Įtvirtinimui mokiniai lanksto, piešia, lipdo lėktuvus, šarvuočius, karinius sunkvežimius, ginklus ar kitą atributiką su Lietuvos vėliava arba dėlioja dėlionę „Lietuva“ (45 min.).

Vertinimas. Mokinius galima vertinti už faktų ir informacijos atrinkimą ir kritinį jos vertinimą; atsakymus į klausimus ir kūrybinius darbus.

Priedas Nr. 1

Profesijos pavadinimas	Ką sužinojome surinkę informaciją (faktai)?	Ar pasitvirtino faktai apsilankius kariniame dalinyje?		Ką naujo sužinojome apsilankę kariniame dalinyje?
		Taip	Ne	

Lietuvoje gyventi gera

Trumpas aprašymas: Nacionalinio saugumo strategijoje (2017 m.) nurodoma, kad „mažėjantis Lietuvos gyventojų skaičius dėl mažo gimstamumo, visuomenės senėjimo ir vis dar didelio emigracijos masto kelia grėsmę ilgalaikiam Lietuvos socialiniam, ekonominiam ir politiniam stabilumui bei ūkio plėtrai. Užsitęsusios neišvengiamos demografinės tendencijos mažina Lietuvos ekonominį potencialą, stabdo valstybės ūkio plėtrą ir trukdo siekti tvaraus ekonominio augimo ir gerovės“ (prieiga per internetą: <https://goo.gl/T7Xn37>, 2018-12-04). Šia integruota veikla siekiama aptarti emigracijos iš Lietuvos problemas ir stiprinti supratimą, kad Lietuvoje gera gyventi, kartu su mokinių gebėjimų naudotis medijomis stiprinimu: pastebėti, palyginti ir įvertinti medijose aptariamas problemas, susijusias su emigracija, įvertinti šių problemų svarbą valstybei ir ugdyti gebėjimą kurti naujieną. Daugiau informacijos apie naujienos kūrimą rasite: <https://www.delfi.lt/video/aktualijos/patarimai-rasantiems-kaip-rasyti-straipsnio-izanga-ir-tvarkyti-teksta.d?id=62848511>

Tikslas ir uždaviniai: stiprinti vaikų pozityvų požiūrį į gyvenimo Lietuvoje galimybes ir ugdyti gebėjimus ne tik kritiškai vertinti informaciją, bet ir patiems tapti žinutės kūrėjais.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Pasaulio pažinimas	Pamoka	4 pamokos	3–4 kl.

Ištekliai: skirtingos straipsnių ištraukos apie emigracijos problemas; multimedia su kompiuteriu videofilmui peržiūrėti.

Veiklos.

1 veikla pamokoje. Mokiniai grupėse (3–4 mokiniai) skaito mokytojo pateiktas žiniasklaidos ištraukas apie emigracijos problemas, išrenka 1–2 svarbiausias įvardytas problemas ir pristato jas kitoms grupėms. Į pamoką pakviečiamas svečias, kuris papasakoja savo sėkmės istoriją Lietuvoje, atsakydamas į mokinių pateiktus klausimus (45 min.).

2 veikla pamokoje. Mokiniai nagrinėja mokytojo pateiktus duomenis apie migraciją Lietuvoje: palygina išvykusiųjų ir atvykusiųjų skaičių, nustato gyventojų skaičiaus kitimą šalyje, migracijos kryptis. Šiuos duomenis užsirašo sąsiuvinuose. Pamokos pabaigoje mokytojas parodo videofilmą „Aš, mano šeima ir Lietuvos istorija“ (prieiga per internetą: <https://goo.gl/xc9Pso>, 2018-11-28) ir trumpai aptaria istorines migracijos priežastis bei skiria mokiniams namų užduotį pasidomėti savo šeimos istorija (45 min.).

3 veikla pamokoje. Mokiniai rašo rašinėly pasirinkta tema: „Mano šeimos istorija“, „Mano svajonių darbas Lietuvoje“, „Kodėl Lietuvoje gyventi gera?“. Pamokos pabaigoje mokytojas paprašo vaikų parodyti keletą kelionių po Lietuvą su šeima nuotraukų ir trumpai papasakoti, kas užfiksuota nuotraukose, kuo graži, įdomi Lietuva (45 min.).

4 veikla pamokoje. Apibendrinimas. Mokytojas, aptardamas mokinių rašinėlius pasirinktomis temomis, pabrėžia jų atrastus teiginius, įrodančius, kad Lietuvoje gyventi gera. Pagrindiniai teiginiai surašomi lentoje ir paprašoma mokinių papildyti juos savo žiniomis, įgytomis pamokose. Pamokos pabaigoje mokinių prašoma parengti trumpą žinutę ar naujieną, mokyklos tinklapiui, atsakant į nagrinėjamą klausimą (45 min.).

Vertinimas. Mokinius galima vertinti už problemų radimą ir kritinį jų vertinimą; rašinėlio rašymą, šeimos kelionių nuotraukų pristatymą bei naujienos mokyklos tinklapiui rengimą.

Kas yra valstybės siena?

Trumpas aprašymas: kiekviena valstybė turi savo apibrėžtą teritoriją, kurios ribos yra vadinamos valstybės siena. Demokratinių, taikiai gyvenančių valstybių sienos yra vientisos ir nedalomos ir, atvirkščiai – kariaujančių, gyvenančių konfliktų ir suiručių sąlygomis valstybių sienos yra atviros, kintančios ir nestabilios. 1990 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba Valstybės atstatymo aktu deklaravo mūsų valstybės sienos vientisumą ir, remdamasi tarptautinės teisės principais, pripažino sienų neliečiamumą. Jau beveik trisdešimt metų gyvename taikų ir ramų gyvenimą – dažnai keliaudami kertame kitų šalių sienas jų net nepastebėdami. Mokiniais gali natūraliai kilti tokie klausimai: kam reikalingos sienos?, kokia jų funkcija?, kaip jos randasi ir kas jas nustato?, kodėl vienos sienos labiau matomos, o kitos – ne?, ką sienos saugo ir kaip?, kaip sienos buvimas lemia mūsų saugumą? ir t. t. Ši tema gali būti integrali tokių platesnių temų kaip savisauga, bendruomeniškumas ir valstybingumas dalis.

Tikslas ir uždaviniai: praplėsti ir geriau suprasti valstybingumo sąvoką mokantis kelti kritiškus klausimus ir kryptingai bei nuosekliai ieškoti atsakymų į juos.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Pasaulio pažinimas	Pamoka, popamokinė veikla	3–4 pamokos arba veiklų grupės	3–4 kl.

Ištekliai: internetiniai šaltiniai, knygos, pasakojimai, istorijos, kino filmai, filmuota medžiaga; dokumentika; multimedija su kompiuteriu filmams peržiūrėti ir (ar) savarankiškiems ar projektiniams darbams pristatyti; demonstraciniai standai savarankiškiems ar projektiniams darbams pristatyti.

Veiklos.

1 pamoka arba veikla. Kiekvienas mokinys pildo ŽNI lentelės (žinau-noriu sužinoti-išmokau; žr. priedą Nr. 1) pirmąsias dvi skiltis. Kai surašoma viskas, kas žinoma ir kas norima sužinoti, pirmiausia dalijamasi turimomis žiniomis poroje, grupėje ar su visa klase. Pasidalijimas leidžia išsiaiškinti, kas ir ką žino, bei sukuria platų visos klasės žinių paveikslą. Šiame etape svarbu, kad mokiniai galėtų pasida-

lyti visomis, kad ir netvirtomis žiniomis, galbūt yra girdėję pasakojimą, matę filmą, skaitę knygą ar pan. Svarbu, kad būtų pasakoma ne tik, kas žinoma, bet ir iš kur ir kaip sužinota. Tokiu būdu aiškėja ir turimų šaltinių pobūdis, kurį vėliau būtų galima geriau panaudoti ar praplėsti. Po to kalbama apie tai, ką kiekvienas mokinys norėtų sužinoti. Gali būti, kad kai kas jau bus išsiaiškinta, sužinota pamokoje iš bendraklasių. Tuomet mokiniai užpildo trečiąją skiltį – „išmokau arba sužinojau“. Visi drauge nusprendžia, ką būtų įdomu ir įmanoma sužinoti pamokų metu. Sudaromas bendras sąrašas ir išsirenkami bent trys visus arba daugumą dominantys dalykai. Tada nusprendžiama, kaip bus sužinota arba išmokta. Galimi variantai – skiriamos savarankiško ar projekcinio darbo užduotys grupėms; kviečiami ekspertai į pamoką; organizuojama išvyka į ekspertines įstaigas (45 min.).

2 pamoka arba veikla. Mokiniai dirba grupėse ir renka informaciją, tyrinėja šaltinius apie konkretų klausimą, dominantį dalyką. Jei veiksmas vyksta mokykloje, tuomet galima dirbti bibliotekoje ar skaitykloje, technologijų kabinete ar kitose vietose, kur galima prieiga prie reikalingų šaltinių. Jei dirbama po pamokų ir ne mokykloje, tuomet galima pasinaudoti platesnėmis erdvėmis ir šaltiniais (pvz.: atlikti žurnalistinį tyrimą – peržvelgti publikacijas konkrečia tema; pakalbinti klausimą išmanančius žmones). Rekomenduojama kiekvienu individualiu atveju apsispręsti dėl užduočių atlikti skiriamo laiko, pateikimo formos, vertinimo kriterijų. Atliktos užduotys pristatomos vienos ar dviejų pamokų metu (priklausomai nuo mokinių skaičiaus ir užduoties apimčių). Pabaigoje užpildoma trečioji ŽNI lentelės skiltis – „išmokau ir sužinojau“ (45 min.).

3 pamoka arba veikla. Eksperto vizitas į mokyklą ir pamokos pravedimas. Galimi ekspertai – Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai, pasieniečiai, istorikai, diplomatai, žurnalistai ir kt. Prieš konkretaus eksperto-svečio vizitą atliekamas parengiamasis darbas – pasidomima organizacija, kuriai svečias atstovauja, patikslinami pradžioje suformuluoti klausimai, apsisprendžiama dėl pamokos laiko, formato, organizavimo tvarkos. Po pamokos užpildoma trečioji ŽNI lentelės skiltis – „išmokau ir sužinojau“ (45 min.).

4 pamoka arba veikla. Išvyka į ekspertinę organizaciją (pvz.: Užsienio reikalų ar Krašto apsaugos ministeriją, redakciją, savivaldos instituciją, tyrinėjimų institutą, pasienio ruožą). Prieš konkretų vizitą, išvyką atliekamas parengiamasis darbas – pasidomima konkrečia organizacija; patikslinami pradžioje suformuluoti klausimai. Po vizito, išvykos užpildoma trečioji ŽNI lentelės skiltis – „išmokau ir su-

žinojau“ (45–60 min. ar ilgiau, priklausomai nuo išvykai skiriamo ir reikalingo laiko, transporto ir pan.). (45 min.).

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei atsakyta į visus arba beveik visus klausimus užpildant trečiąją ŽNI lentelės skiltį – „išmokau ir sužinojau“. Jei lieka neatsakytų klausimų, kartu analizuojama situacija ir aiškinamasi: kodėl liko neatsakytų klausimų ir kaip įmanoma (ir ar įmanoma) į juos atsakyti? Jei neįmanoma atsakyti į tuos klausimus, tai kodėl? Dėl kokių subjektyvių ar objektyvių priežasčių neįmanoma atsakyti į klausimus? Mokinių darbas vertinamas pagal iš anksto apibrėžtus kriterijus. Rekomenduojama atskirai vertinti kiekvieną veiklą arba užduotį ir susitarti dėl bendro visos nagrinėtos temos vertinimo.

Priedas Nr. 1

ŽINAU–NORIU SUŽINOTI–IŠMOKAU

Žinau	Nori sužinoti	Išmokau

Ar aš saugus? Pavojingų situacijų atpažinimas

Trumpas aprašymas: šiuolaikiniame pasaulyje bendravimas yra tapęs kur kas laisvesnis ir atviresnis nei bet kada anksčiau. Jaunoji karta dažnai greičiau ir lengviau užmezga santykius, atviriau bendrauja, dalijasi savo žiniomis ir informacija su kitais nei vyresnioji karta. Tai iš dalies yra nulemta naujųjų technologijų, virtualiųjų bendravimo erdvių naudojimo, bet ne tik jų. Naujoji karta, gimusi ir auganti laisvoje, demokratinėje šalyje turi daugiau prigimtinio laisvumo ir betarpiškumo. Tai yra didelis privalumas, atveriantis kelią į asmeninį tobulėjimą ir socialinę bendrystę. Tačiau tam tikromis aplinkybėmis ir tam tikrose situacijose tas laisvumas gali virsti ir trūkumu, grėsiančiu asmeniniam saugumui ir sveikatai. Mokiniai dažnai nesusimąsto ir nesugeba įvertinti jiems grėsiančio pavojaus dėl įvairių priežasčių – patirties ir žinių stokos; neišsiskiriančių, įprastų situacijų ir aplinkybių; išankstinio pasitikėjimo; nemokėjimo atskirti melo nuo tiesos, apgaulės nuo tikrovės; siekio būti pripažintam, įsigyti naujų draugų ir pan. Pavojus gali kilti ne tik dėl pavojingų socialinių santykių, bet ir dėl negebėjimo įvertinti aplinkos, atpažinti grėsmingos fizinės aplinkos, situacijos.

Tikslas ir uždaviniai: mokyti atpažinti ir kritiškai vertinti nesaugias situacijas bei gebėti adekvačiai į jas reaguoti.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Pasaulio pažinimas	Pamoka	1–2 pamokos arba veiklos	3–4 kl.

Ištekliai: saugumo ženklai; publikacijos, asmeninės istorijos, filmai, filmuota medžiaga; tinklalapio www.draugiskasinternetas.lt medžiaga.

Veiklos.

1 pamoka arba veikla. Pradedama kalbėti apie ženklus, įspėjančius apie saugumą ar nesaugumą. Tai gali būti įvairūs ženklai – kelio: eismo reguliavimo, vandens: maudymosi, zoologijos sodo: gyvūnų, produktų: prekių etikečių ir pan. Mokinių prašoma prisiminti, užrašyti arba nupiešti, atrasti internete kuo daugiau ženklų ir juos apibūdinti. Galima dirbti individualiai, poromis ar grupėmis. Tačiau būtinais reikėtų visiems kartu trumpai padiskutuoti – kuo tie ženklai ypatingi, kaip įspėja apie pavojų, ar lengvai įsimenami ir atpažįstami, į kuriuos ženklus kreipiame daugiau dėmesio, o į kuriuos – mažiau ir kodėl. Po to mokiniai skaito mokytojų pasiūlytų straipsnių ištraukas, žiūri filmuotą medžiagą, skaito istorijas apie nesaugius įvykius, situacijas, nutikusias konkrečioms žmonėms patekus į nesaugias, pavojingas situacijas. Nagrinėjamoje medžiagoje turėtų būti bent keletas neakivaizdžių ar mažiau akivaizdžių ženklų, įspėjančių apie pavojų. Mokiniams skiriama užduotis atrasti, atpažinti šiuos ženklus ir juos apibūdinti – ką jie sako?; apie ką įspėja?; ar jie gerai matomi ar ne?; kodėl jie lieka neatpažinti, neteisingai interpretuojami? Kartu su visais aptariami tekste rastų ženklų panašumai ir skirtumai su pamokos pradžioje aptartais ženklais ir daromos išvados. Mokinių prašoma pasidalyti savo patirtimi – ar yra patyrę ką nors panašaus ir kaip elgėsi susiklosčiusiose situacijose (45 min.).

2 pamoka arba veikla. Atliekama simuliacija, t. y. kuriama žaidybinė situacija apie galimus pavojus bendraujant tiesiogiai arba virtualiai su nepažįstamais ar menkai pažįstamais žmonėmis. Mokiniai pasiskirsto nedidelėmis grupelėmis ar poromis ir prašoma jų imituoti konkrečią situaciją. Kiekvienai situacijai modeliuoti ir pristatyti skiriama iki 5–7 minučių (jei veikla yra prieš tai buvusiosios tęsinys). Stebintiems simuliacijas skiriama užduotis – atpažinti ir įvardyti galimo pavojaus ženklus bei pasekmes. Mokytojai turėtų taip suformuluoti užduotį, kad būtų išvengta užgauliojimų, tyčiojimosi ar paskatos modeliuoti nederamą elgesį. Pamokos ar veiklos pabaigoje aptariamos pademonstruotos situacijos ir daromos išvados (45 min.).

Vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai sužino ir išmoksta, kaip dar galima atpažinti nesaugią situaciją ir adekvačiai į ją reaguoti. Mokinių darbas vertinamas pagal iš anksto apibrėžtus kriterijus. Rekomenduojama atskirai vertinti kiekvieną veiklą, užduotį ir susitarti dėl bendro visos nagrinėtos temos vertinimo.

Tikra ir netikra pasakose

Trumpas aprašymas: įprasta liaudies pasakas laikyti fantazija, o jų įvykius – pramanais. Tačiau daugelyje iš jų galima atrasti ir nemažai tiesos. Liaudies išmintis moko, kad tai, kas netikra, gali virsti tikra ir, atvirkščiai – tikri dalykai gali būti iliuzija, fikcija. Todėl pasakos ne tik lavina vaizduotę, ugdo kūrybiškumą, bet ir moko žvelgti giliau – atrasti perkeltinę prasmę, sugretinti pasakos ir realaus gyvenimo įvykius, atpažinti apie pavojų įspėjančius ženklus, pritaikyti juos realaus gyvenimo situacijose. Nagrinėdami pasakas „Eglė – žalčių karalienė“, „Raudonkepuraitė“, „Sigitė“; „Dvylika brolių juodvarniais lakstančių“ ir kt., mokiniai mokosi į tas pasakas žvelgti kaip į gyvenimo pamokas.

Tikslas ir uždaviniai: mokyti atpažinti ir vertinti tikrą ir netikrą pasakose bei realiame gyvenime, įžvelgti gilesnę pasakų prasmę.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Lietuvių k.	Pamoka	1–2 pamokos	2 kl.

Išteklių: pasakos, patarlės, priežodžiai, filmai; multimedija su kompiuteriu filmams peržiūrėti.

Veiklos.

1 pamoka. Mokiniai jau yra skaitę nemažai liaudies pasakų ir gali įvardyti tai, kas jose yra netikra. Visa klasė sudaro netikrų – realiame gyvenime nepasitaikančių – dalykų sąrašą. Po to jų prašoma dar kartą jį peržvelgti ir prisiminti pasakas, kuriose netikri dalykai jiems atrodė tikri ar bent jau turintys tam tikrą tikrovės požymių. Drauge su visa klase aptariama, kokie tie požymiai ir kokių atitikmenų jie turi realiame gyvenime. Po to skaitoma pasirinkta pasaka ar žiūrima jos ekranizacija. Mokytojas prašo nusibraižyti dviskiltę lentelę (žr. priedą Nr. 1) ir kiekvienam ją pildyti skaitant ar žiūrint filmą. Kairėje lentelės skiltyje surašomi netikri, o dešinėje – tikri dalykai. Taip pat galima pildyti *Venno* diagramą (žr. priedą Nr. 2), kuri yra panaši į lentelę, tačiau linijų susikirtimo vietoje galima būtų įrašyti dalykus, kurie, priklausomai nuo situacijos, gali virsti tikrove ar fikcija. Jei pasaka, filmas yra ilgesni, gausūs įvykių, siūloma skaityti, žiūrėti darant pauzes. Atlikus užduotį individua-

liai, dar kartą įvertinamas sudarytas sąrašas ir juo pasidalijama poroje ar mažoje grupėje. Tuomet pasitarus ir atradus svarių argumentų galima sąrašą koreguoti ir papildyti. Po to su visa klase aptariama atlikta užduotis ir pateikiama bent keletas argumentų, liudijančių vieno ar kito įvykio tikroviškumą, galimą transformaciją realiame gyvenime (45 min.).

2 pamoka. Perskaitę pasaką ar pasižiūrėję filmą ir užpildę lentelę mokiniai patarlėse ir priežodžiuose ieško pasakų sąsajų su realiu gyvenimu. Mokytojas pateikia jų sąrašą ir prašo atrinkti tuos, kurie tinka konkrečiai pasakai ir realiam gyvenimui (pvz.: „Nepirk katės maiše“; „Melo trumpos kojos“; „Be kantrumo nėra gerumo“). Mokiniai argumentuoja savo pasirinkimą pateikdami iliustracijų iš pasakos ir realaus gyvenimo pavyzdžių. Dirbdami porose ar grupelėse, mokiniai pateiktą sąrašą papildo naujomis ar pačių sugalvotomis patarlėmis ir priežodžiais. Visi kartu atrenka pačius kūrybiškiausius ir taikliausius iš jų (45 min.).

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai perpranta gilesnę pasakų prasmę ir geba rasti sąsajų su realiu gyvenimu. Mokiinių darbas vertinamas pagal iš anksto apsibrėžtus kriterijus, pvz.: sudarytos lentelės išsamumą, argumentuotus paaiškinimus, įsitraukimą į diskusijas, parodytą kūrybiškumą, netikėtą įžvalgą.

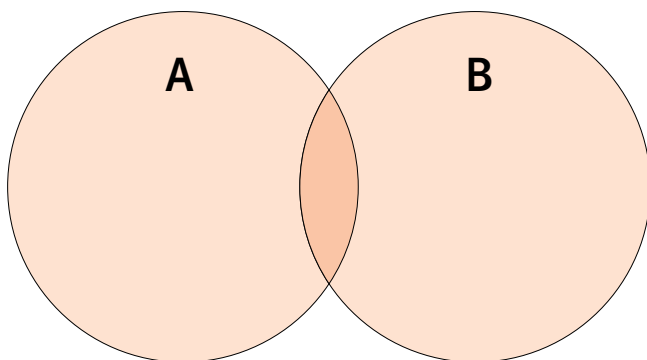
Priedas Nr. 1

TIKRA – NETIKRA

Tikra	Netikra

Priedas Nr. 2

TIKRA – NETIKRA

Ar mes pažįstame Lietuvoje gyvenančias tautas?

Trumpas aprašymas: Lietuvoje gyvena įvairių tautybių asmenys. Su kiekvienu metais tautinis spektras plečiasi – mūsų šalyje apsigyvena žmonės iš mums mažiau įprastų ar pažįstamų kraštų. Jie mokosi, dirba, susiranda draugų, sukuria šeimas ir įleidžia šaknis mūsų žemėje. Juos tik pradėdami pamąžėle pažinti. Tačiau ar tikrai pažįstame mūsų draugus ir kaimynus lenkus, rusus, baltarusius, žydus, karaimus, t. y. tuos, su kuriais mus riša ne vienas istorijos šimtmetis? Daugelis tyrimų rodo, kad mes vis dar linkę pasiduoti stereotipiniam mąstymui apie kitakalbius, kitatikius, kitą kultūrą puoselėjančius (Visuomenės nuostatų kitimo ir diskriminacijos priešasčių tyrimo rezultatų analizė, 2014. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/mqQcnP>, 2018-10-14; Janušauskienė D. Tolerancijos apraiškos Lietuvoje: Vertybinės nuostatos tautinių mažumų atžvilgiu, 2013. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/RTCbu8>, 2018-10-04). Vis dar pasitaiko nepagarbaus elgesio apraiškų, o kartais net ir smurto kitataučių atžvilgiu. Stereotipinis, negatyvus požiūris dažnai kyla iš nežinojimo ir nepažinimo, bendrabūvio ir asmeninio bendravimo patirties stokos ir formuoja socialinę atskirtį, kuri kelia grėsmę valstybės stabilumui, taip pat ir jos saugumui.

Todėl labai svarbu, kad kaip galima anksčiau mokiniai pažintų kitas kultūras, taptų atviri kitoniškumui, mokytųsi sugyventi su kitais, būtų atsparūs stereotipiniam mąstymui.

Tikslas ir uždaviniai: geriau pažinti artimiausioje aplinkoje gyvenančius kitų tautybių žmones ir jų kultūrą.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Etika	Pamoka, savarankiškas darbas ar žurnalistinis tyrimas (projektas)	2–3 pamokos	2 kl.

Ištekliai: tautinių kultūrų ženklai, artefaktai; muziejaus ar interviu medžiaga; tautosaka; multimedija su kompiuteriu vaizdo medžiagai peržiūrėti.

Veiklos.

1 pamoka. Pamokos pradžioje mokytojas skiria užduotį atpažinti kitų kultūrų ženklus ir juos įvardyti, pavyzdžiui, pateikia sąrašą žodžių, turinčių tą pačią reikšmę, keliomis kalbomis; tautiniais rūbais apsirengusių žmonių nuotraukų; duoda pasiklaudyti liaudies dainų ir pan. Šia užduotimi siekiama sužadinti mokinių susidomėjimą nauja tema ir aktyvų įsitraukimą į pamoką. Galbūt bus atpažinta ir įvardyta visai nedaug ženklų, bet mokiniams bus smalsu apie juos sužinoti. Toliau galima plėtoti temą drauge diskutuojant apie tai, kas mokiniams jau yra žinoma apie šias tautas (galbūt pažįsta jų atstovų, turi draugų, lankėsi jų šalyse, skaitė pasakų ir t. t.). Drauge sudaromas visų klasėje sukauptų žinių sąrašas, kurį vėliau būtų galima suskirstyti kategorijomis (pvz.: maistas, kalba, tradicijos). Šiame etape svarbu, kad būtų surašyta ir priimta visa informacija – net ir ne visai teisinga, tiksli ar net klaidinanti. Mokytojo užduotis – išsiaiškinti su klase žinių šaltinius ir, jei įmanoma, keliančius abejonių šaltinius patikrinti iškart. Jei to padaryti neįmanoma, reikėtų skirti savarankiško darbo užduotį kitai pamokai. Taip pat sudaromas sąrašas dalykų, kuriuos mokiniai norėtų sužinoti. Tada drauge nusprendžiama, kuriuos dalykus, kaip ir per kokį laiką galima išsiaiškinti (pvz.: pasikviesti tautinių bendrijų atstovų į pamoką; apsilankyti muziejuje; pasikviesti į pamoką Lietuvoje gyvenančių bendruomenių tyrinėtojų; atlikti žurnalistinį tyrimą – apklausti mokyklos mokytojus, vyresnius moksleivius, tėvus, kaimynus ar pan. ir parengti pranešimą) (45 min.).

2 pamoka. Priklausomai nuo drauge priimto sprendimo organizuojama antroji pamoka. Jos metu galima pristatyti atliktą savarankišką darbą ar tyrimą; susitikti ir pasikalbėti su pamokos svečiais; atlikti savarankiško darbo užduotis apsilankymo muziejuje metu (45 min.).

3 pamoka. Jos metu palyginama jau turėta ir nauja informacija, jau turėtos ir naujai įgytos žinios ir patirtis. Peržiūrimas sudarytas sąrašas ir pasitikslinama, kurios žinios buvo teisingos, o kurios – ne; kas buvo praplėsta ir pagilinta; kuri informacija buvo nauja, netikėta, ypač įdomi. Mokiniai išsiaiškina, kurie jų naudoti šaltiniai buvo patikimi, o kurie – ne visai (ir kodėl); mokosi suvokti, kaip randasi klaidinanti informacija ir kuriami stereotipai (45 min.).

Rekomendacijos: 1) planuojant ir organizuojant tokio tipo pamokas remtis vietiniu kontekstu ir jo ištekliais; 2) jei nėra galimybių realizuoti temą pamokoje, patariama suplanuoti ekskursiją ar klasės valandėlę.

Vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai sužino bent kelis naujus dalykus ir geba atpažinti, kurios jų idėjos ar žinios buvo klaidingos, netikslios ar paviršutiniškos; jei pradeda suvokti informacijos šaltinių patikimumo vertę. Mokinių savarankiškas darbas vertinamas pagal iš anksto apibrėžtus kriterijus.

Asmens saugumas. Kaip pasakyti „ne“?

Trumpas aprašymas: labai dažnai sunku atsispirti įtikinėjimui, kvietimui ką nors daryti, kai to visai nenorima arba abejojama. Ypač sunku atsilaukiyti prieš bendraamžius, kurie, vaikų manymu, yra protingesni, geresni, šaunesni, siekiama jų prielankumo ar draugystės. Daug pasiūlymų ir vilionių – susipažinti, draugauti, pirkti, mainyti, pramogauti ir pan. – vaikai randa virtualiojoje erdvėje. Todėl labai svarbu išsiaiškinti žodžio „ne“ teigiamą prasmę – suprasti, kaip jis ugdo savivertę, atsparumą, savarankiškumą ir net gelbsti nuo pavojingų situacijų. Tad ugdant saugaus interneto vartojimo gebėjimus elgsenos internete problema yra svarbi medių raštingumo ugdymo dalis.

Tikslas ir uždaviniai: išsiaiškinti žodžio „ne“ platesnę reikšmę, suvokti, ką ir kokiose situacijose jis reiškia, ugdyti savivertę ir savarankiškumą, atsparumą neigiamai įtakai.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Etika	Pamoka-vaidinimas, diskusija; savarankiškas darbas	1–2 pamokos	3–4 kl.

Ištekliai: filmuota medžiaga, nuotraukos, pasakojimai-situacijos, knygos, multimedija su kompiuteriu vaizdo medžiagai peržiūrėti.

Veiklos.

1 pamoka. Mokiniam pateikiama trumpų situacijų, kuriose sakoma „ne“. Jie turi jas įvertinti – kada „ne“ turi teigiamą, o kada – neigiamą reikšmę. Gali būti pateikta įvairių situacijų formų, pavyzdžiui, trumpas aprašymas; filmo ištraukos; nuotraukos, inscenizacijos. Dirbama poromis arba grupelėmis. Mokinių prašoma pagrįsti savo vertinimus, nurodant, kokios galimos teigiamos arba neigiamos žodžio „ne“ pasekmės. Analizuojamos kelios situacijos, kurias būtų galima išnagrinėti ir aptarti vienos pamokos metu. Jos vėliau susiejamos su asmenine patirtimi – klausiami, ar ką nors panašaus mokiniai yra patyrę patys; ką darytų, jei atsidurtų

panašioje situacijoje; kada jiems lengva, o kada sunku pasakyti „ne“ ir kodėl. Pamokos pabaigoje aptariama, kaip galima ugdytis gebėjimą pasakyti „ne“. Siūlomi ir nagrinėjami įvairūs scenarijai. Mokiniam gali būti skiriama savarankiško darbo užduotis – atrasti ir pristatyti jų mėgstamo grožinės literatūros kūrinio, filmo ar realaus gyvenimo veikėją, kurio laiku ir vietoje pasakytas „ne“ išgelbėjo jį patį ar kitus (45 min.).

2 pamoka. Pristatinėjamas veikėjo paveikslas ir situacija pagal išankstinę schemą (pvz.: trumpas istorijos ar konteksto pristatymas; veikėjo ir jo elgesio ar poelgio apibūdinimas – ką darė, koks buvo rezultatas ir tolimesnės pasekmės; ko galima pasimokyti?) (45 min.).

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai suvokia žodžio „ne“ teigiamą reikšmę, geba atpažinti situacijas, kuriose jis turi būti pasakytas, o kuriose – ne. Mokinių savarankiškas darbas vertinamas pagal iš anksto apibrėžtus kriterijus.

Iš kur sužinome naujienas?

Trumpas aprašymas: šiais laikais, gausiais įvairių komunikacijos ir informavimo priemonių, kartais sunku susigaudyti ir atskirti, iš kur ateina viena ar kita žinia. Dažnai apie tai išvis nesusimąstome ir neskirime tam dėmesio. Susitelkiame į žinią, bet ne į jos šaltinį, perdavimo kanalus. Kad būtų galima deramai įvertinti žinią, ypač aktualią, reikšmingą ir naują, būtina įvertinti ir jos gavimo būdą bei priemones. Kurios iš jų patikimos, žinomos, patikrinamos, pasiekiamos? Kaip ta pati žinia perduodama skirtingais kanalais? Mokiniai dažniausiai naujienas sužino iš socialinių tinklų, virtualiojo bendravimo, o kitomis priemonėmis yra linkę mažiau naudotis, nes laiko jas nereikšmingomis, neįdomiomis ar jų paprasčiausiai nežino. Todėl labai svarbu mokyti suprasti, kad žinios ar naujienos vertinimas visada turi būti paremtas bent keliais šaltiniais.

Tikslas ir uždaviniai: išsiaiškinti, kokiais būdais mus pasiekia naujienos ir mokyti jas kritiškai vertinti.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Lietuvių k.	Pamoka: diskusija, eksperimentas, grupinio darbo užduotis	1–2 pamokos	3–4 kl.

Ištekliai: tekstas su naujienos aprašymu, kompiuteriai su interneto prieiga.

Veiklos.

1 pamoka. Pamokos pradžioje aiškinamasi „naujienos“ sąvoka. Mokytojas gali paklausti, ką mokiniams reiškia „naujiena“, ir jų aiškinimus susieti su to žodžio etimologija. Diskusija tęsiama kalbant apie tai, iš kur ir kaip mus pasiekia naujienos, kaip mes suprantame, kad naujiena tikra, kokiais žinių kanalais pasitikime, o kokiais – ne ir kodėl. Akivaizdumo dėlei galima atlikti trumpą eksperimentą. Dalis mokinių išeina iš klasės ir laukia, kol bus po vieną pakviesti į klasę. Tuo metu mokytojas klasėje likusiems mokiniams perskaito naujieną ar išdalyja lapelius su aktualia žinia iš klasės, mokyklos ar artimiausios aplinkos gyvenimo. Pakviestam pirmajam mokiniui mokytojas papasakoja naujieną taip, kaip ji buvo papasakota klasei ar užrašyta lapeliuose. Pirmasis mokinys išklauso naujieną ir turi ją perduoti

kitam, stovinčiam už klasės durų. Šis išklauso ir perduoda trečiam ir t. t., kol bus pakviesti visi iš klasės išėję mokiniai. Likusieji klasėje seka, kaip žinia transformuojasi su kiekvienu jos perdavimu ir kas iš jos lieka iki pat eksperimento pabaigos. Pasibaigus eksperimentui, aptariama, kaip jautėsi, ką patyrė kiekvienas jo dalyvis – kas buvo sunku, o kas lengva; kodėl įsiminė vieni dalykai, o kiti prastrūdo. Drauge aptariama šios užduoties prasmė – kaip svarbu atrasti, pasiremti pirminiu šaltiniu, kad mus pasiektų neiškraipyta ir tiksli informacija; kaip svarbu būti atidiems ir susikaupusiems, kad pro ausis neprasprūstų esminiai dalykai (45 min.).

2 pamoka. Ji vyksta bibliotekoje, skaitykloje ar technologijų kabinete. Svarbu, kad mokiniai turėtų prieigą prie internetinių šaltinių. Skiriama užduotis grupėms: kiekviena iš jų turi surasti aktualią naujieną iš bendruomenės, šalies ar pasaulio gyvenimo keliose skirtingose (bent dviejose) sklaidos priemonėse ir ją palyginti; atrasti, kas yra bendra, o kas skiriasi; kokiais šaltiniais remiamasi; kokie faktai pateikiami ir t. t.; ar žinia yra aiški, konkreti ir suprantama, kuo aktuali. Pamokos trukmė – 45 min. Aptarimui ir refleksijai patartina skirti ne mažiau kaip 15–20 min.

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai suvokia, ką reiškia „naujiena“ ir kokiais būdais ji yra gaunama; jei sugeba išskirti bent kelis naujienų patikimumo požymius. Mokinių savarankiškas darbas vertinamas pagal iš anksto apibrėžtus kriterijus.

Kaip atpažinti klaidinančią informaciją?

Trumpas aprašymas: Gyvename informacijos pertekliaus laikais, kai sunku susigaudyti, kurios žinios yra tikros, o kurios – ne. Netikromis žiniomis laikoma tokia informacija, kuri iškreipia tikrovę, pateikia melagingų faktų manipuliavimo tikslais.

Teigiama, kad socialiniai tinklai ir virtualiosios priemonės sukuria tikrovės iliuziją ir keičia mūsų tikrovės sampratą net mums to nesuvokiant (prieiga per internetą: <https://goo.gl/3VmyGD>, 2018-12-04). Todėl labai svarbu išsiaiškinti, kas yra tikros ir netikros žinios, kaip jos veikia mūsų pasaulio suvokimą, kokią įtaką daro mūsų mintims ir veiksams.

Tikslas ir uždaviniai: suvokti netikrų žinių poveikį asmeniui ir visai visuomenei.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Klasės valandėlė, popamokinė veikla	Diskusija, siužeto kūrimas	1–2 val.	7–8 kl.

Ištekliai: pasakojimai-situacijos, mobilieji telefonai.

Veiklos:

1 veikla. Mokiniam pateikiamas trumpas tekstas apie spalvotos dantų pastos žalą sveikatai (žr. priedą nr.1). Užduotis – įvertinti pateiktą informaciją tikrumo ir netikrumo atžvilgiu. Pasitardami poromis mokiniai turi surasti požymių, kurie pateiktą informaciją leistų įvertinti kaip tikrą arba netikrą. Mokinių prašoma remtis tik pateikta informacija, o ne asmenine patirtimi ar laisvais samprotavimais.

Tikėtina, kad bus įvardyti šie netikrų žinių požymiai: a) „remiantis nauju tyrimu“ (nėra nei įvardyto tyrimo, nei nuorodos į jį); b) „vis daugiau ir daugiau žmonių“ (neaišku, kas tie žmonės ir kiek jų); c) „pašnekovų apklausa“ (nežinia kokių pašnekovų, kada ir kur vyko jų apklausa); d) „ekspertai tiki“ (neįvardyti konkretūs eksper-

tai); e) „gali sukelti dantenų vėžį“ (nenurodyta, kuo paremtas šis teiginys); f) „vaikų tėvai“ (nežinia, kokių vaikų, kokie tėvai); g) „kilo protestai“ (neaišku, kur ir kada kilo protestai); h) „informuoti šaltiniai“ (nenurodyti konkretūs šaltiniai). Iš šio pavyzdžio akivaizdu, kiek netikrumo ir apgavysčių gali slypėti mažame informaciniame pranešime. Mokinių prašoma šį pranešimą pertvarkyti taip, kad jis taptų „tikra“ žinia, t. y. jie turi pateikti pavyzdžių ir aiškių argumentų, liudijančių apie informacijos patikimumą. Mokinių sukurtos žinutės įvertinamos aiškumo ir patikimumo atžvilgiu: a) ar aišku, kas ir kada atliko tyrimą; b) ar įmanoma patikrinti informaciją apie pastos kenksmingumą ir jos sukeliamas ligas; c) kas, kuo ir kada skundėsi, reiškė nepasitenkinimą.

Atlikus šią užduotį mokinių prašoma pasidalyti asmenine patirtimi – kada ir kur yra susidūrę su melaginga informacija, netikromis žiniomis ir kaip jas atpažino. Veikla baigiama diskusija, kaip ir kuo netikros žinios gali pakenkti kiekvienam iš mūsų ir visai visuomenei.

2 veikla. Mokiniais skiriama užduotis – sukurti netikrą siužetą, naujienu naudojančią telefono kamera ir (ar) fotoaparatu. Mokiniai paskirstomi į grupes. Kiekviena grupė turi sugalvoti paprastą idėją, sukurti trumpą scenarijų ir nufilmuoti įvykį, pateikti jį mokyklos bendruomenės atstovams, prašant pasakyti, ką jie mano apie pateiktą siužetą, kaip jį vertina. Mokinių užduotis – įtikinti kitus siužeto tikrumu. Jei tie, į kuriuos kreipiamasi, patiki, tuomet reikia atskleisti, kad tai tik užduotis ir informacija nėra tikra. Jei nepatiki, paklausti, kas verčia suabejoti informacijos patikimumu ir atskleisti užduoties esmę.

Netikras siužetas kuriamas ir aptariamas mokyklos erdvėje – pastato viduje ir kieme. Mokiniai gali kalbinti bendraamžius, mokytojus, kitus mokyklos darbuotojus, tėvus.

Atlikę užduotį visos grupės susirenka į klasę, kad ją bendrai aptartų. Užduoties aptarimą sudaro dvi dalys. Pirmoji dalis – proceso aptarimas: kaip grupė pasiskirstė vaidmenimis, kas ir ką darė, kas sekėsi ir nesisekė ir pan. Antroji dalis – rezultatų aptarimas: kas, kuo patikėjo ar nepatikėjo ir kodėl?

Apibendrinimas: su mokiniais aptariama: ar lengva sukurti netikras žinias? kokius jausmus sukuria netikrų žinių kūrimas ir jų perdavimas kitiems? ar lengviau patikėti tikrai ar netikrai informacijai? kas skatina patikėti netikromis žiniomis? iš ko sunkiausia ar lengviausia atskirti tikrai nuo netikro? ką kiekvienam davė tokios užduoties atlikimas – kas suprasta, išsiaiškinta, patirta?

Vertinimas: Veiklos tikslas laikomas pasiektu, jei mokiniai aktyviai įsitraukia į diskusijas ir užduoties atlikimą, geba įvardyti tikros ir netikros žinios požymius, suvokia tų žinių poveikį asmeniui ir visuomenei.

Priedas Nr. 1.

Spalvota dantų pasta – pavojinga

Remiantis nauju tyrimu, valytis dantis spalvota dantų pasta yra pavojinga. Mūsų pašnekovų apklausa rodo, kad vis daugiau ir daugiau žmonių valosi dantis spalvota dantų pasta. Ekspertai tiki, kad ši dantų pasta gali sukelti dantenų vėžį. Informuoti šaltiniai teigia, kad kai šią informaciją sužinojo vaikų tėvai, kilo protestai.

Netikros naujienos statistiniuose duomenyse?

Trumpas aprašymas: kritinis pateikiamos informacijos vertinimas yra svarbi medijų raštingumo dalis. Todėl šia pamoka atkreipiamas dėmesys ir keliamas klausimas apie oficialiai pateikiamos informacijos patikimumą, siūlant mokiniams ne tik analizuoti turimus duomenis, bet ir palyginti juos su kitų šalių pateikiamais duomenimis.

Tikslas ir uždaviniai: palyginti internete surastą informaciją su pateikiamais oficialiais statistiniais duomenimis ir ją kritiškai įvertinti.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Geografija, ekonomika ir verslumas	Tiriamoji veikla (projektas) ir jos rezultatų pristatymo pamoka	3 savaitių trukmės veikla po pamokų ir 1 pamoka	9–10 (I–II gimnazijos) kl.

Ištekliai: kompiuteris su interneto prieiga ir multimedija arba išmanioji lenta.

Veiklos (apie 2 val. kiekvienai grupei)

1 pamoka. Tiriamoji veikla. Mokiniai nedidelėmis grupėmis gauna užduotis surinkti ir patikrinti duomenis iš kelių skirtingų šaltinių: Statistikos departamento duomenų, įvairių tyrimų, žiniasklaidos pranešimų, informacijos socialiniuose tinkluose ir kt. ir parengti pateiktis su *Exel* lentelėmis, diagramomis, aprašymais ir išvadamis apie duomenų patikimumą.

I grupė. Patikrinti Lietuvos migracijos kitimo duomenis nuo 1990 m. iki 2017 m. ir palyginti juos su nors dviejų pasirinktų šalių (pvz.: Rusijos, Latvijos, Lenkijos, Estijos, Vokietijos ar kt.) duomenimis.

II grupė. Patikrinti Lietuvos bendrojo vidaus produkto kitimo duomenis nuo 1990 m. iki 2017 m. ir palyginti juos su nors dviejų pasirinktų šalių (pvz.: Rusijos, Latvijos, Lenkijos, Estijos, Vokietijos ar kt.) duomenimis.

III grupė. Patikrinti infliacijos lygio kitimo duomenis nuo 1990 m. iki 2017 m. ir palyginti juos su nors dviejų pasirinktų šalių (pvz.: Rusijos, Latvijos, Lenkijos, Estijos, Vokietijos ar kt.) duomenimis.

IV grupė. Patikrinti gyventojų gyvenimo trukmės kitimo duomenis nuo 1990 m. iki 2017 m. ir palyginti juos su nors dviejų pasirinktų šalių (pvz.: Rusijos, Latvijos, Lenkijos, Estijos, Vokietijos ar kt.) duomenimis.

Galimos ir kitos užduotys.

2 pamoka. Projekto rezultatų pristatymas. Mokinių grupės pristato savo atliktą tyrimą ir padaro išvadą, ar oficialūs statistiniai duomenys neprieštarauja vieni kitiems, ar jie sutampa su kituose analizuotuose šaltiniuose pateiktais duomenimis. Jei yra prieštaravimų arba nesutapimų, nurodomas jų pobūdis ir analizuojamos priežastys (45 min.)

3 pamoka. Aptarimas ir vertinimas. Mokytojas apibendrina mokinių atliktą darbą, įvertindamas mokinių medijų raštingumo pasiekimus remdamasis šiais kriterijais: gebėjimu rasti ir pasinaudoti reikalinga informacija (duomenimis, tyrimais, moksline literatūra, žiniasklaida, socialiniais tinklais ir kt.); gebėjimu analizuoti informaciją (palyginti ją su kitais šaltiniais, kitų šalių informacija, savo patirtimi ir nuovoka bei kontekstu ir kt.) ir ją įvertinti (padaryti išvadas ir argumentuoti). Remiantis šiais kriterijais, galima vertinti įvairiais vertinimo būdais.

Kur dėsime vyšnaite?

Medijų teksto (naujienos) kūrimas

Trumpas aprašymas: ugdant medijų raštingumą, svarbus ne tik kritinio mąstymo stiprinimas, bet ir gebėjimas tapti medija, t. y. kurti ir pateikti naujieną apie svarbiausias asmenines ar viešąsias aktualijas. Tad šioje pamokoje aptariama, kaip parengti įdomią, patrauklią ir pasiekiančią numatytą auditoriją žinutę nacionalinio saugumo tema.

Tikslas ir uždaviniai: ugdyti mokinių gebėjimą parengti įtaigų tekstą nacionalinio saugumo tema ir paviėšinti jį įvairiose medijose, stiprinant mokinių kalbinį raštingumą.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Kalbos (lietuvų k. ir literatūra, gimosios, užsienio kalbos)	Pamoka	1 pamoka	9–10 (I–II gimnazijos) kl.

Ištekliai: kompiuteris su interneto prieiga ir multimedija arba išmanioji lenta.

Veiklos.

1 veikla (15 min.). Mokiniai supažindinami su bendraisiais teksto kūrimo principais ir plačiau apsistojama ties pranešimo (naujienos) kūrimo ypatumais, siekiant patraukti ir sudominti skaitytoją. Siūloma atkreipti dėmesį į tai, jog rengiant naujieną ar kitą informacinį pranešimą, svarbiausia yra:

- straipsnio pavadinimas (antraštė) ir pirmos 4–5 eilutės – jei šis tekstas skaitytoją suintriguoja, straipsnį jis skaitys ir toliau. Tad šis svarbiausias tekstas (įvadinė dalis) prilygsta skaniausiai vyšnaitei, kuria puošiama didelė ledų porcija ir kuri suvalgoma pirmiausia;
- rengiant pranešimą, įvadinėje dalyje (vyšnaiteje) svarbu nekartoti to, kas yra antraštėje ar pranešimo iliustracijose;

- kuriant naujienas, nedėlioti jų chronologine seka, o pradėti nuo svarbiausios ir reikšmingiausios ;
- ilgesnis nei 1500–1800 eilučių naujienos tekstas nerekomenduotinas, nes vargina skaitytoją.

2 veikla (20 min.). Mokiniais grupėse pasiūloma pažiūrėti aktualių vaizdo įrašų arba perskaityti pasirinktus straipsnius nacionalinio saugumo tema, kuriuos galima rasti čia (prieiga per internetą: <https://goo.gl/VDWGQo>) ir, aptarus informaciją, individualiai parengti viešąjį pranešimą pasirinktose medijose.

3 veikla (7 min.). Kiekviena grupė išrenka geriausią pranešimą ir jį pristato kitoms grupėms. Šie pranešimai vėliau viešinami mokyklos tinklalapyje, sienlaikraštyje, socialiniuose tinkluose ar kitoje viešojoje erdvėje.

4 veikla (3 min.). Namuose mokiniai turėtų parengti individualias pastraipos kūrimo schemas ir parašyti pastraipą.

Vertinimas: mokiniai vertinami už viešojo pranešimo parengimą ir viešinimą kaupiamuoju vertinimu, taip pat už atliktą namų užduotį galima vertinti ir formaliuoju būdu.

Terorizmas – grėsmė nacionaliniam saugumui

Trumpas aprašymas: terorizmo tema nuolat mirga tiek lietuviškoje, tiek pasaulinėje žiniasklaidoje, kurioje faktai ir interpretacijos reikalauja įdėmaus ir kritinio požiūrio į pateikiamą informaciją. Svarbu ieškoti galimybių objektyviai ją įvertinti, suvokti terorizmo kaip socialinio reiškimo tikslus ir priemones bei žinoti, kaip elgtis atsidūrus teroristinio išpuolio sukuryje, saugant savo ir kitų gyvybes. Terorizmas kaip grėsmė nacionaliniam saugumui yra įtrauktas į 2017 m. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintą grėsmių nacionaliniam saugumui sąrašą.

Tikslas ir uždaviniai: kritiškai vertinti žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, skirtą terorizmo problematikai aptarti, suprasti terorizmo kaip reiškimo priežastis ir tikslus, grėsmes valstybės nacionaliniam saugumui bei ugdyti gebėjimą konstruktyviai elgtis ekstremaliojoje situacijoje, kilus teroristinio akto grėsmei.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Istorija	Pamoka	1 pamoka	IV gimnazijos kl.

Ištekliai: kompiuteris su interneto prieiga arba mobilusis telefonas; skaitmeninių mokymo priemonių erdvė „Ugdymo sodas“, paskyra „Nacionalinis saugumas“, naudingos nuorodos nacionalinio saugumo tema.

Veiklos.

1 veikla (15 min.). Pamokoje mokytojas supažindina mokinius su nacionalinio saugumo samprata ir grėsmėmis (prieiga per internetą: <https://goo.gl/yPKbaq>, 2018-11-28), atskirai apsisitodamas ties terorizmu kaip viena iš grėsmių nacionaliniam saugumui.

2 veikla. (15 min.). Visoms mokinių grupėms pateikiami ne mažiau kaip du skirtingi informacijos šaltiniai internete, skirti terorizmo analizei (vaizdiniai arba rašytiniai), lietuvių, rusų, anglų kalbomis ir skiriamos užduotys:

I grupė. Susipažinusi su keliais skirtingais informacijos šaltiniais, mokinių grupė turi nustatyti turimos informacijos tikslus, poveikį, adresatą ir aptarti terorizmo vertinimo panašumus ir skirtumus.

II grupė. Susipažinusi su informacija, mokinių grupė turi nustatyti tekstų panašumus ir skirtumus, susitarti, ar vienodai supranta tekstą ir įvertinti terorizmo tikslus bei naujienose rasti nors vieną pavyzdį, įrodantį terorizmo grėsmę nacionaliniam saugumui.

III grupė. Nagrinėja pateiktus tekstus ir nustato svarbiausią šaltinių informaciją bei išvadas ir jomis remdamasi apibrėžia terorizmo keliamas grėsmes valstybei.

3 veikla (10 min.). Savo atliktų tiriamų veiklų įžvalgas ir išvadas mokinių grupės pristato klasėje.

4 veikla. Namų užduotis (5 min.) Namuose mokiniai suranda, susipažįsta su informacija, kaip atpažinti teroristą ir apsisaugoti nuo jo išpuolio, bei parengia trumpą pranešimą.

Vertinimas: mokiniai gali būti vertinami kaupiamuoju vertinimu už gebėjimą palyginti, analizuoti ir vertinti skirtingus informacijos šaltinius, nustatyti terorizmo tikslus, atpažinti pateiktos informacijos tikslus ir rasti aktualių naujienų šia tema bei jas vertinti. Taip pat mokinius galima vertinti formuojamuoju vertinimu už namų užduočių atlikimą.

Manipuliacijos medijose: uodega vizgina šunį

Trumpas aprašymas: dažnai žmonės tiki viskuo, nes tai rodoma ir sakoma ar rašoma medijose. Ypač žmonės linkę tikėti kuriamomis sąmokslo teorijomis, mitais, kuriuos formuoja ir skleidžia naujosios medijos, siekiančios savų tikslų. Šios manipuliacijos gali turėti pragaištingos įtakos tiek žmogui, tiek valstybei.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kaip pateikiama naujiena, kuri teksto mintis yra pabrėžiama ir kodėl. Taip pat reikia įvertinti ir viešųjų ryšių specialistų galią ir įtaką formuojant nuomonę ir taip pateikiant informaciją, kad ji atrodytų visiškai patikima ir, svarbiausia, atkreipianti dėmesį, arba, atvirkščiai – nukreipianti dėmesį nuo svarbiausių dalykų.

Tikslas ir uždaviniai: ugdyti mokinių gebėjimą suprasti manipuliacijų medijose paskirtį, požymius ir jų įtaką bei aptarti būdus, kaip apsisaugoti nuo tapimo manipuliacijų aukomis, t. y. suvaldyti situaciją taip, kad ne uodega vizgintų šunį, o šuo vizgintų uodegą.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Dorinis ugdymas	Pamoka	2 pamokos	III–IV gimnazijos kl.

Ištekliai: multimedija, filmo „Uodega vizgina šunį“ peržiūra; kompiuteris ar kiti mobilieji įrenginiai N. Čepulio straipsniui „Medijų įtaka visuomenei: uodega vizgina šunį“ analizuoti (prieiga per internetą: <https://goo.gl/mfDKCW>, 2018-11-28).

Veiklos.

1 veikla (1–35 min.). Filmą „Uodega vizgina šunį“ peržiūra. Galima pažiūrėti ir realybės šou ištrauką.

2 veikla (5–7 min.). N. Čepulio „Medijų įtaka visuomenei: uodega vizgina šunį“ straipsnio skaitymas.

3 veikla (3–5 min.). Dirbdami su mokytojo pateikta medžiaga, mokiniai pasirengia atsakyti į šiuos klausimus: peržiūrėto filmo ir perskaityto straipsnio epizodais ir teiginiais paaiškinkite, kaip suprantate manipuliacijų esmę; kaip netapti medijų įkaitais, o jas naudingai išnaudoti savo tikslams?

4 veikla (25 min.). Darbas grupėse: prisiminus ir aptarus praeitoje pamokoje žiūrėtą filmą, mokiniai grupėse turi: įtikinamai inscenizuoti istoriją; sukurti herojaus (dirbtinio didvyrio) vaidmenį; surežisuoti ir inscenizuoti konfliktą.

5 veikla (10 min.). Pristačius atliktas užduotis, pateikiami klausimai diskusijai, o atsakymai trumpai fiksuojami lentoje: kas yra faktas, o kas yra nuomonė? Kaip tai atskirti? Priežastys, dėl kurių žiūrime filmus, realybės šou ar kt. Kokius jausmus ir nuotaikas išgyvename? Kokius tikslus kelia filmo ar realybės šou kūrėjai? Ar šie tikslai panašūs į kitų medijų kūrėjų tikslus? Jei taip, tai kuo? Koks manipuliacijų poveikis žmonių mąstymui ir santykiams?

6 veikla (10 min.). Mokinių mintys, užrašytos lentoje, trumpai apibendrinamos, drauge su mokiniais ieškant atsakymo į klausimą, kaip netapti medijų įkaitais, remiantis N. Čepulio straipsnyje pateiktomis rekomendacijomis ir išsakant savo argumentuotą nuomonę.

Įsivertinimas: savirefleksija, remiantis šiais klausimais: kokias pamokas išmokau žiūrėdamas filmą ir skaitydamas straipsnį? Ką supratau, sužinojau, kam mane paskatino ar išugdė?

Ar mano asmens duomenų pavišimas gali turėti įtakos nacionaliniam saugumui?

Trumpas aprašymas: šiais laikais susiduriame su tam tikru paradoksu. Atviri duomenys suteikia laisvą ir patogią prieigą prie mus dominančios informacijos. Tačiau tuo pačiu kyla pavojus – pasirinkti ir atsirinkti neapgalvotai, skleisti nepatikrintas žinias ir klaidinti kitus.

Mes mielai dalijamės informacija ne tik apie mus dominančius reiškinius, bet ir apie mus pačius – atveriam savo gyvenamosios vietos, elektroninės, virtualiosios erdvės adresus, pasakojame apie save ir artimus žmones, mūsų pomėgius, keliones ir pan. Ir labai retai susimąstome, kad tuo gali kas nors piktavališkai pasinaudoti – apšmeižti, apvogti, nuskriausti.

Netinkamai saugomi asmeniniai duomenys taip pat yra ir grėsmė nacionaliniam saugumui. Asmenys ar institucijos, atstovaujančios priešiškomis jėgoms, gali jais pasinaudoti ir skleisti neteisingą ar tendencingą informaciją, nutekinti, perduoti ar parduoti duomenis, kurie turėtų likti slapti.

Todėl labai svarbu suprasti, kokie duomenys, koku tikslu ir kam turi būti teikiami, kada reikia atsakyti teikti duomenis ir kaip argumentuoti savo atsakymą. Taip pat svarbu išsiaiškinti, kokių institucijų ir viešųjų asmenų duomenys turi būti itin akytai saugomi, koks kyla pavojus juos pavišinus.

Tikslas ir uždaviniai: suprasti duomenų viešinimo pavojus ir grėsmes: išsiaiškinti galimybes ir grėsmes, kylančias iš dalijimosi asmeniniais duomenimis; sužinoti, kokių institucijų ir viešųjų asmenų duomenys turi būti apsaugoti; išsiaiškinti, kas yra atsakingas už duomenų pavišinimą ir kokios atsakomybės gresia; išsiaiškinti, kaip turi būti saugomi duomenys.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Pilietiškumo pagrindai	Pamoka	1–2 pamokos	9–10 (I–II gimnazijos) kl.

Išteklių: kompiuteriai su interneto prieiga, asmeninės istorijos.

Veiklos.

1 veikla (10–15 min.). Moderuojamas pasidalijimas asmeninėmis istorijomis apie atvejus, kai asmeninių duomenų pavišinimas davė apčiuopiamos naudos ir padarė žalos. Pradedant diskutuoti galima pakalbėti apie pavišintus, dažnai pasitaikančius atvejus – telefonines apgavystes, elektroninius laiškus su prašymais pervesti pinigų arba su pranešimais apie laimėjimą loterijoje, taip pat pasidalyti sėkmės istorijomis – apie sėkmingai išplėtotą verslą, įdomias pažintis, praplėstą akiratį ir pan. Diskusija turėtų pasibaigti nedideliu apibendrinimu apie dalijimosi asmenine informacija naudą ir žalą.

2 veikla (15–30 min.). Skiriama individuali (ar grupinė) užduotis, pasinaudojant internetu, išsiaiškinti: a) kokių institucijų ir asmenų duomenys turi būti ypač kruopščiai saugomi dėl galimų grėsmių nacionaliniam saugumui?; b) kas yra atsakingas už duomenų saugumą ir kas gresia juos pavišinus?; c) kokios yra apsisaugojimo priemonės ar būdai?; d) kuriomis iš priemonių ar būdų ir kaip galima pasinaudoti užtikrinant asmeninį saugumą?

3 veikla (20–30 min.). Perskaitoma istorija (peržiūrimas videoreportažas ar filmuota medžiaga) apie Edvardą Snowdeną. Mokinių prašoma atsakyti į klausimą: koks veikėjas yra Edvardas Snowdenas?

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai suvokia dalijimosi asmenine informacija naudą ir pavojus, sugeba įvardyti grėsmės ženklus ir apsisaugojimo nuo jų priemones. Svarbu, kad būtų įsisąmoninta asmeninės atsakomybės svarba.

Partizaninio karo reikšmė. Ar išlieka grėsmė valstybingumui?

Trumpas aprašymas: partizaninio karo reikšmė plačiai aptarinėjama šiais, Lietuvos šimtmečio, metais. Nors Lietuvos partizanams nepavyko pasiekti pagrindinio tikslo – atkurti šalies nepriklausomybės, tačiau jų kova nebuvo beprasmė. Ypatingai sunkiomis sąlygomis vykusį kovą buvo akivaizdus šalies gyvybingumo ir pasiryžimo kovoti už laisvę įrodymas šalies ir pasaulio žmonėms. Partizaninis karas stiprino žmonių viltį, kad Lietuva anksčiau ar vėliau bus laisva. Išlikę dokumentai, dienoraščiai, nuotraukos, gyvųjų atsiminimai liudija ne tik apie pasiryžimą ir atsidavimą kovai, bet ir apie šios kovos reikšmę ateičiai. Todėl labai svarbu, kad mokiniai įsisąmonintų partizaninio karo kaip reiškinio svarbą šalies valstybingumui.

Tikslas ir uždaviniai: suvokti partizaninių kovų reikšmę šalies valstybingumui.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Istorija	Pamoka, ekskursija į partizanų kovos vietas	2–3 pamokos ar veiklos	10 (II gimnazijos) kl.

Ištekliai: atsiminimai, pasakojimai, ištraukos iš A. Anušausko knygų „Aš esu Vanagas“, „Išdavystė: Markulio dienoraščiai“, R. Kauniečio knygų „Laisvės kovų prisiminimai“, „Laisvės kovų ir netekčių metai“ ir kt., filmas „Nematomas frontas“.

Veiklos.

Pasirengimas temai. Išsiaiškinama, ką mokiniai jau žino apie partizanus ir ką norėtų sužinoti. Galima pasitelkti ŽNI lentelę:

ŽINAU	NORIU SUŽINOTI	IŠMOKAU

Pradžioje pildomos dvi lentelės skiltys. Trečiąją mokiniai pildo pamokos ar veiklos pabaigoje. Išsiaiškinus, ką mokiniai žino ir nori sužinoti, sudaromas tolimesnis planas. Drauge su mokiniais nusprendžiama, ką per turimą ar skirtą laiką galima nuveikti, siekiant geriau suprasti temą ir patenkinti mokinių lūkesčius. Jei įmanoma susipažinti su istorija „gyvai“, t. y. pasikviesti į pamoką ar aplankyti partizaninių kovų liudininkus, šeimos atstovus, apsilankyti kovų vietose, siūloma pasinaudoti tokiomis galimybėmis, jei ne – pasinaudoti dokumentine medžiaga – filmais, istorikų tyrinėjimais.

Temos plėtotė. Sudaromas sąrašas, ką norima sužinoti. Remiantis juo skiriamos individualios ar grupinės užduotys, pvz.: aplankyti kovų vietas, apklausti žmones, surasti atsakymą istorikų leidiniuose, muziejuje ir pan. Šios užduotys atliekamos ne pamokų metu. Užduočiai pristatyti skiriama viena pamoka. Pristačius darbus pildoma trečioji lentelės skiltis – „išmokau“. Jei lieka neatsakytų klausimų, sprendžiama, kas ir kada gali į juos atsakyti. Jei yra klausimų, į kuriuos nėra galimybių atsakyti, jie paliekami atviri.

Temos apibendrinimas ir apmąstymas. Pasirengiant apibendrinti temą galima drauge pažiūrėti filmą „Nematomas frontas“ ir pabandyti atsakyti į klausimą „Kokia nematomo fronto reikšmė mūsų šiandienos gyvenimui?“. Į šį klausimą galima atsakyti laisvai diskutuojant ar rašant trumpą esė.

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai suvokia partizaninio karo reikšmę šių dienų valstybingumui, sugeba įvertinti asmeninio apsisprendimo ir atsakomybės reikšmę dabartinėje geopolitinėje situacijoje.

Ką man reiškia pilietiškumas?

Trumpas aprašymas: pilietiškumo sąvoka plačiai vartojama visuomeniniame diskurse. Į pilietiškumą apeliuojama, kai norima pabrėžti demokratiškus vertybių puoselėjimą, aktyvų dalyvavimą visuomenės gyvenime, prisidėjimą prie viešojo intereso tenkinimo, bendruomeniškumą. Viena iš esminių demokratijos vertybių, labiausia atsiskleidžianti per medijų raštingumo ugdymą, yra laisvė reikšti savo įsitikinimus, skleisti informaciją. Tačiau ši laisvė yra neįmanoma be sąmoningai priimtų asmeninės atsakomybės už tokius nusikalstamus veiksmus kaip tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstyimas, šmeižtas ir dezinformacija, pabrėžiama Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (prieiga per internetą: <https://goo.gl/gosXmv>, 2018-12-13).

Tad pilietiškumo samprata turi ne tik visuomeninę, bet ir asmeninę dimensiją. Jei neatsakoma į klausimą, kas man asmeniškai yra pilietiškumas, kodėl jis yra reikšmingas arba nereikšmingas, neįmanoma pasiekti ir visuomeninės dimensijos. Asmeninė pilietiškumo samprata dažnai paliekama nuošalyje, užleidžiant vietą viešajai retorikai, dažnai nepasiekiančiai mūsų vidaus. Todėl labai svarbu suprasti, ką ši sąvoka reiškia kiekvienam asmeniškai, ir suvokti, kaip ją galima plėtoti kasdieniame mūsų gyvenime.

Tikslas ir uždaviniai: suprasti pilietiškumo sąvokos asmeninę reikšmę.

Dalykas	Veiklos formos	Trukmė	Klasė
Etika	Pamoka	1–2 pamokos	9 (I gimnazijos) kl.

Ištekliai: straipsniai, istorijos, filmuota medžiaga, M. Mikutavičiaus daina „Aš tikrai myliu Lietuvą“.

Veiklos.

Pamokos pradžia (10–15 min.). Mokiniai išklauso M. Mikutavičiaus dainą „Aš tikrai myliu Lietuvą“ ir, remdamiesi dainos žodžiais, atsako į klausimą, ką reiškia mylėti Lietuvą. Ir ką tai turi bendro su pilietiškumu. Įvardijami pilietiškumo bruožai ir užrašomi lentoje. Tada mokinių prašoma pamąstyti individualiai ir (ar)

porose ar grupėse, kas iš jiems žinomų žmonių reprezentuoja įvardytus bruožus ir kodėl.

Pamokos tęsinys, temos plėtojimas (15–25 min.). Po to, kai mokiniai pristato asmenybes ir pagrindžia jų pasirinkimą, jiems išdalijama medžiaga – straipsniai su įžymių žmonių mintimis pilietiškumo tema (pvz.: Gabrieliaus Liaudansko-Svaro „Lietuviška pilietiškumo mada yra geras dalykas“, Aistės Smilgevičiūtės ir Roko Radzevičiaus interviu (prieiga per internetą: <https://goo.gl/YgHdAw>, 2018-11-28), Vytauto Rubavičiaus „Tikrasis pilietiškumas – matyti blogybes“ (prieiga per internetą: <https://goo.gl/CJ9ecL>, 2018-12-13). Galima pasirinkti vieną straipsnį ir nagrinėti drauge arba pasirinkti kelis, padalijus į atskiras grupes, ir aptarti kiekvieną. Mokinių užduotis – atrasti ir išskirti akivaizdžius pilietiškumo bruožus, minimus konkrečiame straipsnyje, atskleisti jų sąsajas su laisve reikšti savo įsitikinimus ir skleisti informaciją, taip pat rasti bent vieną mintį, artimą jiems patiems, ir paaiškinti, kuo ji yra artima.

Pamokos apibendrinimas ir apmąstymas (10–20 min.). Mokiniai apmąsto kitų mintis ir išsako savo požiūrį į tai, kas perskaityta. Kiekvieno prašoma pagalvoti, kaip pilietiškumas gali pasireikšti asmeniniame gyvenime. Mokiniai savo mintis užrašo lipniuose lapeliuose pratęsdami sakinį „Man pilietiškumas yra.....“. Lapeliai prilipdomi lentoje.

Pamokos pabaiga (5–15 min.). Mokytojas perskaito mokinių mintis ir jas sugrupuoja pagal jų panašumą, jas apibendrina ir kartu su mokiniais pagalvoja, kurias iš tų minčių būtų galima įgyvendinti kaip mokyklinius projektus, popamokinę veiklą ir pan.

Aptarimas ir vertinimas. Tema ar klausimas laikomi išnagrinėtais, jei mokiniai geba įvardyti pilietiškumo bruožus, suvokti savo atsakomybę skleidžiant bet kokią informaciją ar reiškiant įsitikinimus nepažeidžiant kitų žmonių teisių, ir suvokti, ką kiekvienam asmeniškai reiškia pilietiškumas. Pamoka taptų vertingesnė, jei mokinių mintys, siūlymai būtų toliau plėtojami ir virstų konkrečia veikla.

Idėjos ugdymui: kaip atskleisti medijų raštingumo ir nacionalinio saugumo temas

Sudarė: Salomėja Bitlieriūtė, dr. Daiva Penkauskienė

Maketavo Birutė Vilutienė

Redagavo dr. Palmira Zemlevičiūtė